

Verslag ontwerpavond Lokale democratie 22 februari 2018

Een initiatief van het [platform Samenleren van Samenleven in het Gooi](#)

Ontwerpavond lokale democratie

Inwoners, initiatiefnemers, ondernemers, raadsleden, bestuurders en andere maatschappelijk betrokkenen uit Wijdmeren, Weesp, Laren, Huizen, Hilversum, Gooise Meren, Blaricum zijn een avond met elkaar aan de slag geweest over lokale democratie. We waren te gast op het gemeentehuis van Gooise Meren en Han ter Heegde, burgemeester van Gooise Meren heeft ons door de avond geleid.

Onze lokale democratie vraagt aandacht

Als lokale samenleving besturen we steeds meer zelf. Actuele thema's worden opgepakt. Omvangrijke bewonersinitiatieven zijn niet meer weg te denken. Wat betekent dat voor onze lokale democratie? Hoe serieus nemen we de coöperatieve samenleving?

Ontwerpers

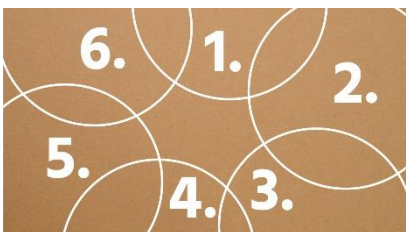
Vier ontwerpers uit het Gooi die hebben deelgenomen aan de landelijke ontwerpwedstrijd Lokale Democratie van Code Oranje en Democratic Challenge VNG hebben hun ontwerp gepresenteerd.

Anne-Marie Poorthuis *Samenleren van Samenleven*
Conny Bergé *De gemeentevereniging en het nieuwe stemmen*
Rogier de la Rive Box *Think global, act local: per kern een vertegenwoordigende coöperatie*
Peter van der Vliet *4 sleutels: ik, samen doen, volg de energie, leren van doen*

Op uitnodiging van Jan Portengen, gemeenteraadslid Groen Links Gooise Meren, werd de aftrap met gedaan door Jettie Rattink, voorzitter van de vereniging 'Markdal duurzaam en vitaal'. Een bewonersinitiatief dat in 2011 is ontstaan doordat alle ruimtelijke plannen vastliepen in het gebied tussen de gemeente Breda en de Belgische grens, grotendeels op grondgebied van de gemeente Alphen-Chaam.

Ontwerptafels

Na de presentaties zijn we aan zes tafels rond de verschillende ontwerpen aan de slag gegaan. Naast de gepresenteerde ontwerpen was er ook een tafel voor open ontwerp met Arnoud van den Heuvel, die ook de posters heeft gemaakt.

De ontwerptafels zijn afgerond met zes zinnen die de inspiratie waren voor de laatste gespreksronde.

Slotzinnen

- Markdal: Samenwerking, coöperatie is en moet een doorlopend gremium zijn waaraan constant moet worden gewerkt en waar macht een lege plaats is.
- Samenleren van Samenleven: Kies je thema goed. Aan de gezamenlijke ambitie kan iedereen bijdragen
- Gemeentevereniging en het nieuwe stemmen: omdat het draagvlak creëert en voor agendasetting van het bestuur zorgt door gebruik te maken van de 'wisdom of the crowd' doorgaan middels proefprojecten, die te allen tijde kunnen starten.
- In elke kern een coöperatie: naast beweging van onderaf zijn vormen en kaders nodig die garanderen dat het democratische proces gewaarborgd is.
- Letterlijk doen = grensverleggend. Luisteren verbindt. Nieuwe helderheid scheppen helpt, ook voor het vraagstuk vrijwillig/betaald
- Doe mee en meedoen mag tijd kosten! Het levert energie op!

Vereniging Markdal duurzaam & vitaal

Jettie Rattink is voorzitter van de vereniging *Markdal duurzaam en vitaal*. Het Markdal is het beekdal van de Mark, ten zuiden van Breda. Het gebied is rijk aan natuur en cultuurhistorie en populair bij wandelaars en fietsers. Het Markdal is ook decor van een bijzonder proces. De bewoners en betrokkenen in het gebied hebben zelf het heft in handen genomen om het gebied verder te verbeteren. Het einddoel is een Markdal met meer ruimte voor water en natuur, maar ook een innovatief Markdal met een toekomst voor de mensen die er leven en werken.

De vereniging Markdal is in 2013 opgericht om ruimtelijk, economisch en maatschappelijk de duurzame ontwikkeling in het Markdal te stimuleren. De vereniging kent een breed samengesteld algemeen beraad van 18 personen als afspiegeling van de streek en een dagelijks bestuur van vier personen. Ook zijn diverse belangenverenigingen lid van Markdal. Het Nederlands deel van het Markdal ligt tussen de gemeente Breda en de Belgische grens, grotendeels op grondgebied van de gemeente Alphen-Chaam.

Het onmogelijke bestuurlijk mogelijk maken was de drijfveer achter de oprichting van deze particuliere vereniging. In april 2017 kreeg de vereniging de 'Eenvoudig Beter Trofee 2016' uit handen van minister Schultz, wegens het pionieren met de omgevingswet.

In 2011 liepen alle ruimtelijke plannen vast in het gebied. Alle hakken in het zand!

Het bestuur van Markdal en het algemeen beraad heeft in overleg met de overheden in het gebied de handschoenen opgepakt en zijn vanuit de betrokkenen zelf plannen gaan maken. Een belangrijke voorwaarde was dat alle betrokkenen hun belangen, ideeën, mogelijkheden en onmogelijkheden op tafel legden. Geen verborgen agenda's! En dan is het praten en praten en nog eens praten om tot elkaar te komen en een plan te maken dat door de achterban wordt omarmd.

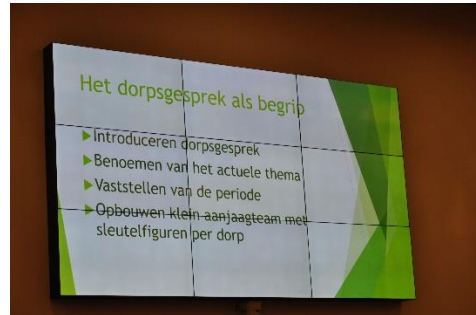
'Andersom werken begint in de kern' is het motto. Markdal maakt duidelijk dat dat kan! In dit proces is het belangrijk dat men elkaar blijft begrijpen. Er is ook een woorden- of begrippenboek gemaakt, zoals; van binnenuit i.p.v. onderop-bovenaf, gelijk speelveld i.p.v. hiërarchische verhoudingen, richtingaanwijzer i.p.v. visie, levend document i.p.v. nota, etc. Zie website <https://verenigingmarkdal.nl>

Samenleren van Samenleven

Anne-Marie Poorthuis is initiatiefnemer van het platform *Samenleren van Samenleven in het Gooi*, bouwt aan netwerken rond actuele maatschappelijke thema's en organiseert samenlerenbijeenkomsten.

Als directeur van de Stichting Eigentijdse Verbindingen investeert zij sinds 2006 in opbouw en ontwikkeling van de zelforganiserende lokale samenleving met behulp van netwerkprogramma's en stads/dorpsgesprekken. De laatste jaren is zij onder andere via Code Oranje landelijk intensief bezig geweest met herontwerp van de lokale democratie en beseft steeds meer dat *Samenleren van Samenleven* ook een ontwerp is voor de lokale democratie.

Voor de lokale democratie zien we een verschuiving van vraagstukken van representatie, stemmen en besluitvorming naar vraagstukken van (zelf)organiseren van samenleving en een actieve rol burger. Representatie, stemmen en besluitvorming sluiten dan aan bij de (zelf)organisatie.

Vormgeven van de lokale democratie begint dan met leren (zelf)organiseren van lokaal samenleven met iedereen die er woont, werkt, bestuurt of faciliteert. Dat betekent dat zowel bewoners, ondernemers, overheid en maatschappelijke schakels een rol spelen in het (zelf)organiseren van lokaal samenleven.

Overigens is het (zelf)organiseren van samenleving niet nieuw. Ook medio vijftiger jaren werd daar al een appel op gedaan laat deze foto van de Oude Haven in Hilversum zien. Zie het bord links: *bescherm het plantsoen, het is van uzelf*. Maar ik herinner mij ook dat in de jaren zeventig deze plek volledig vervallen was.

Essentie van democratie is besturen met de kracht van het volk. Dat weten we al van de oude Grieken. Belangrijk is om dit bewoners, ondernemers, overheid en maatschappelijke schakels samen te doen. Van besturen voor (vertegenwoordiging) naar samen met en vanuit. Verschuiving van rollen en de noodzaak om je rol weer overbodig te maken richting burger.

Iedereen kan invloed uitoefenen op de organisatie van zijn dorp. Eigenlijk heel vanzelfsprekend, doen we allemaal. Maar het gaat erom dat we dit bewust inzetten. Kracht benutten en beseffen dat het veel effect heeft op de samenleving. We kunnen vaak meer invloed hebben dan we denken.

Vier krachtige manieren om die invloed concreet te maken, zijn:

1. Betrekken bij Initiatief

Met initiatieven stimuleren we het dorp als netwerk. Elk initiatief geeft betrokkenheid (positief en negatief) steun voor je initiatief, er ontstaan netwerken, we investeren in relaties leggen en contact maken. Netwerken die we weer meervoudig kunnen benutten

2. Thema gemeenschappelijk maken

Thema's zijn een motor voor de gemeenschap. Thema is opbouwend. Als eenzaamheid het vraagstuk is, wat is dan het gedeelde thema om aan te bouwen? Misschien aandacht? Een thema geeft identiteit aan je dorp. 'het dorp van de aandacht. Uitdaging is om het thema gemeenschappelijk te maken. Een grond om aan een oplossing van eenzaamheid bij te dragen.

3. Voorbereid op de vraag

Vragen doen een appel op de mogelijkmakende omgeving. Is ons dorp toegerust op onverwacht vragen? Wat kunnen we beschikbaar en toegankelijk maken. Hoe creëren we met elkaar een mogelijkmakende omgeving waar mensen uit kunnen putten. In hoeverre kan ik mijn eigen mogelijkheden beschikbaar maken voor anderen?

4. Actie uitvoeren

5. Rond acties vormt zich een stelsel van rollen. Concrete acties, afstemmen van rollen die nodig zijn, samenwerken en weer overbodig worden, zorgdragen voor ontwikkeling. Steeds afstemmen en bij elkaar brengen.

Iedereen kan beginnen met het bouwen aan de lokale samenleving. Als je aandacht vraagt voor een thema, een beweging op gang wilt brengen, beleid en besluitvorming wilt voorbereiden of een motor zoekt voor het opbouwen gemeenschap. Kunst is iedereen hierin meenemen en zelf weer overbodig worden. Leidraad blijft het uitgaan van en benutten van de kracht van het dorp.

Het dorps-/stadsgesprek is een hulpmiddel om het organiseren van je dorp/stad rond een actueel thema aanpakbaar te maken en lokaal de ontwikkeling te organiseren. Ambitie is dat het houden van dorpsgesprekken een gewoonte en een begrip wordt. Samenvattend zijn de stappen van een dorpsgesprek:

- breed op gang brengen gesprek (als een lopend vuurtje)
- Zichtbaar maken wat er al is (voorbeelden, verhalen, kennis, deskundigheid, initiatieven)
- Stimuleren initiatieven en netwerken
- Verkennen mogelijkheden
- Expliciet maken van rollen
- Manifesteren van opbrengsten

De gesprekstafel Samenleren van Samenleven

Centraal stond 'iets tot thema maken'.

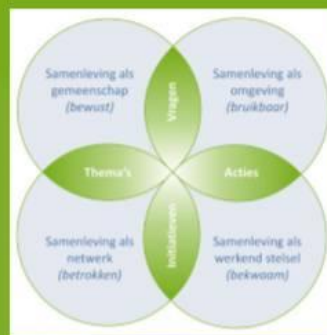
Het dorpsgesprek als structuur neer te zetten legitimeert niet alleen dat we als bewoners het gesprek voeren over actuele maatschappelijke thema's, maar ook dat we daarmee een bijdrage leveren aan de samenleving. Het helpt om het tot een gewoonte te maken. Uitnodiging om komend jaar dorpsgesprekken te organiseren in je eigen gemeente. Iedereen kan ermee beginnen. Het is vooral doen en volhouden.

Netwerkprogramma

Samenleren van Samenleven

<p>Samenleving als gemeenschap</p> 	<p>Organiseren van het gesprek rond een actueel thema <i>'Als een lopend vuurtje'</i>. Thema motor voor gemeenschap. Ontdekken wat er is aan voorbeelden-kennis-verhalen. Dat geeft grond aan het thema. Genieten van diversiteit, alles mag er zijn. Alles zichtbaar maken, geeft openheid. <i>Welk actueel thema wil je gemeenschappelijk maken? Hoe breng je een gespreksstrategie op gang rond thema's?</i></p>
<p>Samenleving als netwerk</p> 	<p>Uitnodigen van initiatieven Netwerken verkennen en bouwen Betrokkenheid zien en relaties leggen Contact maken en mensen met elkaar in contact brengen <i>Wat leeft er in de samenleving? Wat komt erop aan initiatieven? Hoe breng je je initiatief verder?</i></p>
<p>Samenleving als omgeving</p> 	<p>Manifest maken van een mogelijkmakende omgeving Transparant en open tonen van alles wat beschikbaar is Een toegankelijke omgeving, waar iedereen uit kan putten Een bruikbare omgeving voor de hele samenleving <i>Wat is beschikbaar, bruikbaar en toegankelijk voor iedere potentiële gebruiker en draagt bij aan samenleven? Wat is er nog nodig? Zijn we voorbereid op de verrassing?</i></p>
<p>Samenleving als werkend stelsel</p> 	<p>Zorgdragen voor ontwikkeling Expliciet maken van je rol in de samenleving Anderen helpen hun rol te vervullen Doorgeven wat je weet en kunt <i>Wat is je rol op dit moment? Waar zorg je voor? Als je anderen leert wat je doet, wat geef je dan door? Hoe maak je je rol overbodig? Hoe blijf je in ontwikkeling?</i></p>

Samenleren van Samenleven

Eigentijdse Verbindingen

- is een stichting voor netwerkontwikkeling rond actuele maatschappelijke thema's en vraagstukken van coöperatief organiseren.
- ontwerpt netwerkprogramma's voor het *samen leren van samenleven*
- gaat er van uit dat we het samenleven leren met iedereen die er woont, werkt of bestuurt.

Samen leren van samenleven

- geeft betrokkenen een gezamenlijke taal.
- begint eigenlijk al thuis en op (de basis)school.
- kan iedereen vanuit zijn eigen perspectief en initiatiefkracht met behulp van het netwerkprogramma leren.

Contact

- Stichting Eigentijdse Verbindingen contact@eigentijdseverbindingen.nl
- <http://netwerkprogramma.nl> <http://eigentijdseverbindingen.nl>
- Contactpersoon Anne-Marie Poorthuis, directeur 06-12395394

De gemeentevereniging en het nieuwe stemmen

Conny Bergé is voorzitter van de Stichting PEP Int'l – personal politics-. Vanuit daar is zij betrokken bij verschillende maatschappelijke bewegingen, internationaal, nationaal en lokaal v.v. Zoals onder meer: onderwijs en een beter tijdenbeleid, gender en de 17 SDG's - de Sustainable Development Goals, van monetaire hervorming en verbeteren van de democratische rechtsstaat. Dit laatste heeft geleid tot deelname aan 'Herontwerp de lokale Democratie', waarvoor zij het format van de democratische Gemeentevereniging en Het Nieuwe Stemmen ontwikkeld heeft.

Doe Het Zelf Samen Start Lokale Werkgroep

- inventariseer issues
- informeer inwoners
- analyseer gegevens
- controleer
- maak stemformulier
- alles democratisch
- begin klein
- actuele thema's
- start kan op elk moment
- werk samen
- evalueer uitkomst
- volgende stap

Bedankt
voor jullie aandacht!!

Hoe ik tot dit herontwerp ben gekomen, licht ik toe aan de hand van vraagtekens die ik bij verschillende ontwikkelingen heb gezet. Vragen als, waarom is er sprake van een groeiende kloof tussen burgers en beleid? Wanneer is ons huidige parlementair en partijstelsel ontstaan?

Het interieur van de Eerste Kamer staat symbool voor het verouderde stelsel. Ons parlementair stelsel dateert van zo'n 200 jaar geleden. Een klein groepje mannen bepaalden het openbaar bestuur, de inrichting van onze samenleving. 150 jaar geleden ontstond de eerste politieke partij, de ARP. Het begin van de zuilen, waar later politieke partijen op thema's zijn bijgekomen. We noemen ons stelsel een representatieve democratie, maar de vraag is hoe representatief de 150 leden uit 13 partijen in de Tweede Kamer zijn? De vraag is ook of de politieke partijen zelf democratisch functioneren? Hoe worden partijprogramma en kandidaten voorgedragen en vastgesteld?

De laatste jaren is het aantal lokale partijen die onafhankelijk van een landelijke partij opereren, snel toegenomen. Na de verzuiling heeft inmiddels in het hele land de versnippering toegeslagen. In totaal zijn er meer dan 1000 lokale partijen bijgekomen. In 't Gooi tellen we 13 lokale partijen. Naast dus de lokale afdelingen van de landelijke partijen. We kunnen ons afvragen of en hoe al deze kleine fracties behoorlijk kunnen functioneren. Het is voor goed ingevoerde partijpolitici al lastig de stapel papieren, de ingewikkelde dossiers, de bezuinigingen goed te kunnen afhandelen. Daarbovenop komen de bezuinigingen, de digitalisering en de invloed van de decentralisatie en de landelijke en internationale politiek.

Er is Algemeen Kiesrecht sinds 1920. De Kieswet regelt tot in detail alle procedures voor de verkiezingen van de gemeente, de Eerste en Twee Kamer en volgend jaar in 2019 weer de verkiezingen van de Provinciale Staten en het Europees Parlement. Deze wet is een paar decennia geleden wel aangepast. Een voor mijn herontwerp interessante bepaling luidt: de gemeenteraad kan bepalen dat tegelijk met de stemming in het stemlokaal een andere, door de gemeenteraad uitgeschreven stemming plaats vindt.

Ik heb al vraagtekens gezet of raadsleden en colleges voldoende representatief zijn en of zij op alle portefeuilles goed kunnen functioneren, hoe groot hun inzet en toewijding ook is. Hoe open is het lokale bestuur, is er belangenverstremgeling? De situatie is in alle 380 gemeenten weer anders. Niet alleen in Brussel en Den Haag, maar ook lokaal vindt de gebruikelijke lobby plaats. Hoe staat met de kwaliteit en kwantiteit van de ambtenaren, de zg 4^e macht? En wat is de invloed van de lokale, regionale en landelijke media, de 5^e macht? Zijn zij onafhankelijke genoeg? Kunnen zij financieel overeind blijven? En wat is de invloed van de sociale media? Kortom, krijgen inwoners voldoende behoorlijke informatie?

Voor het openbaar bestuur, de publieke zaak, is een aantal basiswaarden van kracht. Deze zijn internationaal in de Verenigde Naties afgesproken. We kennen de Rechten van de Mens, de Vrouw en Het Kind. Met deze Rechten als grondslag hebben we tussen 2000 tot 2015 de Millennium Doelen gehad en in 2015 zijn deze doelen omgezet naar de 17 Global Goals for Sustainable Development, die in 2020-2030 gerealiseerd moeten zijn. Ook in Nederland. Probleem is dat er geen echte campagne voor gevoerd wordt. Ze zijn alleen in kleine

kring bekend. De belangrijkste basiswaarden, die ten grondslag liggen aan deze Doelen, kunnen samengevat worden als: èn eerlijk èn gezond èn duurzaam èn transparant èn veilig èn rechtvaardig.

In Nederland wordt sterk uitgedragen: het gaat weer goed met onze economie. We groeien weer. Maar is dat ook zo? Gaat het echt goed? Hoe zit het met armoede, gezondheid en bijv. vervuiling in eigen land? Wereldwijd zijn er oorlogen, crises, onrecht, vervuiling, tekorten enz. De globalisering en digitalisering heeft een enorme impact. We zullen daarom naar de hele ketens moeten kijken. Naar het geldstelsel, Follow The Money. Naar het voedsel- en productievraagstuk. Follow The Food. Wat wij hier produceren en consumeren heeft gevolgen voor elders en omgekeerd. Wat vertellen de media ons? Follow The Media. Er is maar 1 aardbol, daar zijn wij met elkaar verantwoordelijk voor.

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten heeft hiervoor een handige brochure gemaakt. De Global Goals for Sustainable Development – Wat Lokale Overheden Moeten Weten. En Moeten Doen, zeg ik er altijd bij. Bij elk van de 17 Doelen staan ‘Relevante Targets voor Lokale Overheden’. Juist op lokaal terrein kunnen we ongelooflijk veel doen. Op terreinen zoals: armoede, ‘stille’ armoede, ongezond gedrag, huiselijk geweld, preventie, circulaire economie enz. Ook bovenlokaal zaken als goed openbaar vervoer, gezonde lucht, geluidsoverlast enz. Zetten we lokale rekenkamers goed in? Bevorderen we coöperaties? Beschikken we over voldoende data?

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Ja maar, Hoe dan, zult u vragen. Dat doen we met elkaar. We dragen allemaal met elkaar de verantwoordelijkheid voor onze samenleving. Die verantwoordelijkheid zit niet in om de paar jaar een rood kruisje zetten. En zelfs dat doen niet veel mensen. In 2014 was het opkomstpercentage voor de gemeenteraadsverkiezingen 54%. Dat is de ene kant. Aan de andere kant is Nederland een goed ontwikkelde samenleving, met een langdurige leerplicht. Ik vergelijk een gemeente wel eens met een sportvereniging. Als de leden niets meer doen, is de vereniging weg. Zo zijn we allemaal verantwoordelijk voor de lokale samenleving, met vaak belangrijke zaken. Als we niets doen, valt de samenhang weg. Daarom kom ik uit bij een goed functionerende gemeentevereniging waar alle inwoners lid van zijn. Zij zijn medeverantwoordelijk voor de vereniging, voor een behoorlijk bestuur en beleid.

Het idee van een betere democratie is zeker niet nieuw. Er wordt veel over gepraat en geschreven. Maar er zijn gelukkig ook concrete ontwikkelingen, wereldwijd. Daar kunnen we van leren. We moeten niet wachten op richtlijnen van bovenaf. Ook Nederland kent via de Democratic Challenge van de VNG een groot aantal lokale experimenten en initiatieven. We moeten het zelf doen en we kunnen leren van goede voorbeelden. Democratiseren, participeren kun je leren. Van jongs af aan op school, thuis, op het werk, en in onze gemeente, dicht bij huis. Het gaat dan over de manier waarop, maar vooral ook over de inhoud, over het Wat

en Hoe. Een nieuwe manier van hiernaar kijken is de donut-economie, de circulaire economie, waarbij we rekening houden met de aarde in combinatie met de 17 Wereld Doelen. Dus ook hier lokaal je afvragen: welke producten en diensten? welke energie? welk verkeer? welke zorg? Enz. Is het duurzaam, gezond, tegen een eerlijke prijs?

Dat wordt dus een interessante uitdaging! Ook bovenlokaal. We hebben hier in 't Gooi te maken met verschillende gemeenten. Hoe stemmen we daar de zaken met elkaar af? Hoe eerlijk, open en hartelijk is daar de samenwerking? Het Gewest Gooi- en Vechtstreek is een zelfstandig bestuursorgaan. Staan de belangen van de inwoners centraal? Hebben de raden er zicht op? Wat is de rol van ambtenaren? Kortom, hoe democratisch is ons Gewest?

Zien jullie nog veel kansen voor het systeem van stemmen op personen van politieke partijen? Het is vaak onzichtbaar en ondankbaar werk. Komen jullie er nog uit in het grote aantal kandidaten? Ken je ze? Ken je de lokale partijen? Welke portefeuilles krijgen zij? Hoe krijg je meer zeggenschap over de inhoud, over zaken die jij belangrijk vindt? Tja, een stemwijzer brengt je ook weer terug naar de partijen.

Of gaan we voor een manier en een organisatie die meer passen in de huidige tijd. Steeds meer jongeren haken af, maar het gaat wel over hun leven nu en straks, over hun wonen, studie, werk, omgeving enz. Zij kunnen snel en slim op eigen wijze betrokken worden bij hun samenleving. Dan hebben zij wel aansprekende, heldere informatie nodig. Voor iedere burger een burgerbewijs een burgerdiploma lijkt overigens ook wel een basisvereiste voor een verantwoorde democratie. Ook daar kunnen we over stemmen.....?

De democratie dat ben jij, dat zijn wij
In vereniging maken we samen de publieke basisvoorzieningen
Haalbaar, betaalbaar, laagdrempelig en van SDG-kwaliteit.

En.... de moderne technologie verschaft ons handige middelen. Met een goede informatie vooraf kunnen al veel inwoners, van jong tot oud, in alle diversiteit, hun mening geven over de publieke zaak. Voorwaarden zijn wel een transparante, open overheid. Niet partijpolitieke belangen, of de waan van de dag, maar de belangen van de burgers dienen centraal te staan. Het persoonlijke is politiek is een gezegde uit de jaren '70, nu moet nog de politiek persoonlijk worden. Dat kan.

Zo'n verandering in een eeuwenoud stelsel heeft tijd nodig. Makkelijk zal het niet zijn. Verandering wekt altijd weerstand. Zeker in de huidige tijd waar veel onder druk staat door financialisering, concurrentie, de media enz. Gelukkig komen er steeds meer mooie voorbeelden. Juist lokaal. Ik denk aan Buurtzorg, de energiecoöperaties, burgerbegrotingen, burgertoppen, wijkraden, jeugdcraden enz. Hiervoor is wel een zo groot mogelijke lokale inzet nodig. Educatie en tools als apps en de blockchain maken dit mogelijk.

Het mooie is dat we het niet alleen hoeven doen. Doe-het-zelf-samen. Dat is het format van de gemeentevereniging. Samen de lokale democratie vorm geven. Belangrijk is daarbij een onderscheid te maken wat is privaat en wat is publiek. Er is veel geprivatiseerd en wellicht moeten bepaalde sectoren weer publiek worden. Denk bijv. aan publieke nutsbanken, publieke energievoorziening. In ieder geval aan publieke basisvoorzieningen, die voor iedereen bereikbaar zijn en voldoen aan de belangrijke 17 Werelddoelen.

Nogmaals, we kunnen het zelf beginnen. Om dit proces op weg te helpen, heb ik het Nieuwe Stemmen ontwikkeld. Het is begin januari voor het eerst op NH TV gelanceerd. Er komt al steeds meer belangstelling voor. Het idee lijkt radicaal, maar het is eigenlijk heel logisch. Een logische stap in het democratiseringsproces. Ik heb de 17 doelen op dit biljet teruggebracht tot 10. Het kunnen er ook minder zijn. Dit is slechts een format, een prototype. In iedere gemeente zal het formulier er anders uitzien. Het is stemmen op inhoud, op lokale zaken, maar ook op het openbaar bestuur zelf. Voor en door de burgers.

Hierbij een voorbeeld voor het genuanceerde stemmen. Om te beginnen actuele en duidelijke kwesties voorleggen. Inwoners krijgen vooraf informatie over het onderwerp, cijfers, feiten, onderbouwing. Vervolgens geen simpel ja of nee, maar ze kunnen aangeven of zij het zeer belangrijk, belangrijk of

onbelangrijk vinden, of dat ze geen mening hebben of nog meer informatie willen. En uiteraard na afloop openheid over de uitslag en het vervolg. Dus gewoon beginnen, DOEN.

Tenslotte een aantal tips om te beginnen. Start een lokale werkgroep. Daarbij is een samenwerking tussen de gemeente, het maatschappelijk middenveld en betrokken inwoners aan te bevelen. Inventariseer de onderwerpen, onderzoek, informeer de burgers, stel op democratische wijze de voorstellen vast. Veel succes!

Ontwerptafel : Gemeentevereniging en Het Nieuwe Stemmen

Een geanimeerde ontwerptafel met in totaal 8 deelnemers.

In een eerste rondje gaf iedereen aan waardoor zij bij het idee van een Gemeentevereniging en Het Nieuwe Stemmen getriggerd waren. Het mooie was dat iedereen daarbij een eigen invalshoek had, hetgeen tot een geweldig variatie in reacties leidde, zoals onder meer:

- Mooi dat het de partijen voorbij gaat, maar om de mensen zelf gaat
- Het maakt buurtinitiatieven mogelijk, biedt ondersteuning naar elkaar
- Stemmen op onderwerpen is zoveel zinvoller; hierbij worden concrete lokale kwesties als voorbeeld genoemd
- Het Nieuwe Stemmen is een goede tool; handig en eigentijds.
- Het Hoe en Wat heel belangrijk; pleidooi voor sociocratische aanpak.
- Ook betrokken ouderen, die niet meer zo mobiel zijn, kunnen zo meedoen in de samenleving en hun ervaring inzetten
- Zo beter betrokken zijn bij de bestemming en besteding van de financiële middelen van de gemeente.
- Zo creëer je een goed draagvlak voor besluiten.
- Er was 1 persoon die het huidige systeem wel handig vond. Door 1x in de 4 jaar te stemmen, besteedde ze het publieke beleid, naar eigen zeggen, uit en had er wel vertrouwen dat het goed geregeld werd.

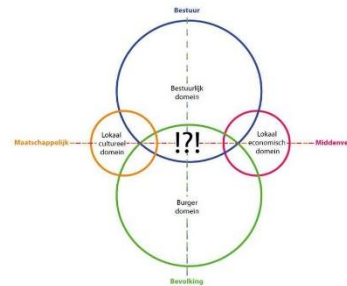
Think global, act local: per kern een vertegenwoordigende coöperatie

Rogier de la Rive Box houdt zich als design management consultant bezig met het ontwerpen van beleid. Met zijn voorstel voor nieuwe lokale vertegenwoordiging was hij een van de winnaars van de wedstrijd 'Herontwerp de lokale Democratie' waar u in de hal de tentoonstelling van ziet. Zijn presentatie is een korte samenvatting van zijn winnende ontwerp.

<p>Weesp moet fuseren. Met Amsterdam of Gooise Meren. De vrees bestaat dat de zeggenschap verloren gaat. Begrijpelijk want Weespers hebben een sterk gevoel van eigenaarschap</p>	<p>2 Bewoners zien Weesp nog graag als traditionele stad. Een eenheid van ruimte, organisatie, economie, cultuur en van leefwereld. Deze eenheid is synoniem met Identiteit. En dat scheidt vertrouwen.</p>
<p>3 Maar Weesp groeit en het bestuur schuift al richting de systeemwereld. En ook in het burgerdomein trad verzelfstandiging op. Maar –en dat is essentieel- alle verbindingen bleven intact</p>	<p>4 Bij een fusie treedt niet alleen een ontvlechting op maar ook afstand tot het bestuur. Onder de fusiegemeente hangen meerdere kernen met eigen economie en cultuur. En de vrees is dat de grootste dominant wordt ten koste van andere kernen.</p>

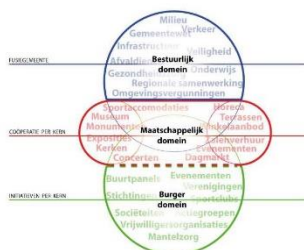
Organiseer het behoud van de kernwaarden

Herstel de verbinding tussen verticaliteit en horizontaliteit

5 Wanneer de systeemwereld en de leefwereld uiteen drijven is de vraag: Hoe vul je de bestuurlijke lacune op. Hoe schep je nieuw vertrouwen. En hoe behartig je de belangen van de kernen evenredig.

6 Er is sprake van een geïsoleerde ontwikkeling van verticaliteit van het bestuur. En van een toenemende horizontaliteit van de samenleving. Bouw dan op de kruising ervan de verbinding op

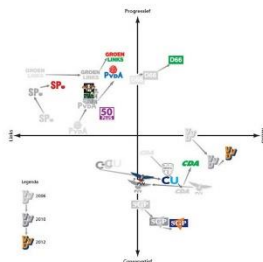

Vorm een coöperatie in het maatschappelijk middenveld

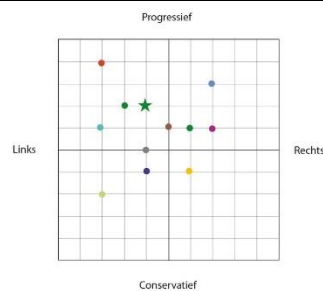
Maak van de coöperatie een laboratorium voor representatie

7 Dat kan door per kern een vertegenwoordigende coöperatie te stichten. Gericht op het maatschappelijk middenveld; de lokale economie en de lokale cultuur. Die verenigt de actieve organisaties in de lokale samenleving.

8 Maar die coöperatie moet democratisch gekozen worden. Democratische innovatie moet bij voorkeur ontwikkeld worden op lokaal niveau. En moet onafhankelijk worden van landelijke partijen.

Landelijke partijen vertegenwoordigen niet meer de representatieve democratie

.. door de verhullende fractiediscipline.

9 Het vertrouwen in democratie is groot maar in partijpolitiek neemt snel af. Want het wordt steeds onduidelijker wat landelijke partijen vertegenwoordigen. Een landelijke partij profileert zich strategisch naar marktposities.

10 Vooral het gebrek aan transparantie is een directe aanslag op het vertrouwen. De meningen van de fractieleden kunnen uiteenlopen, ook per onderwerp. Fractiediscipline staat haaks op het begrip representatie

**Herstel representatie door
transparantie en diversiteit**

Enquête

1. Algemeen

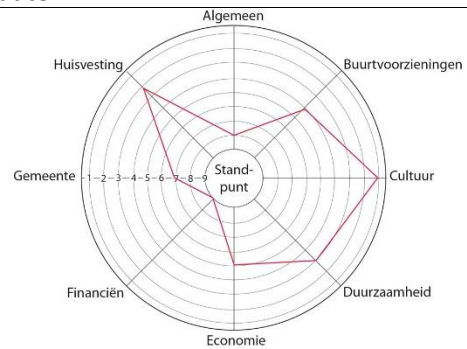
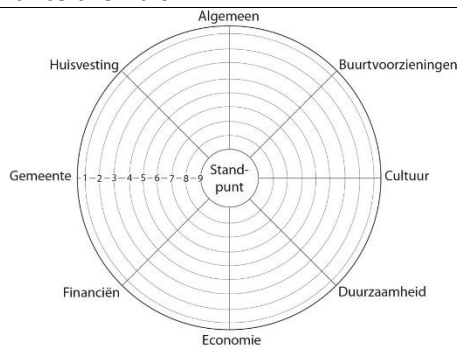
- 1-1: *Beter openbaar vervoer*
- 1-2: *Meer parkeervoorzieningen*
- 1-3:

2. Buurtvoorzieningen

- 2-1: *Het verbeteren van..*
- 2-2: *Het organiseren van...*
- 2-3:

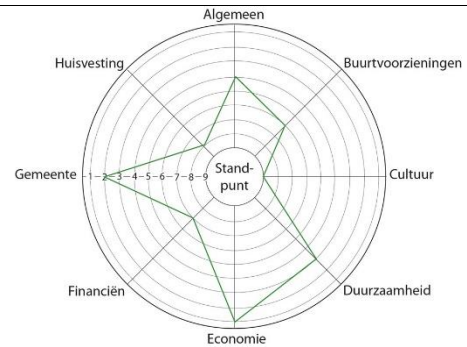
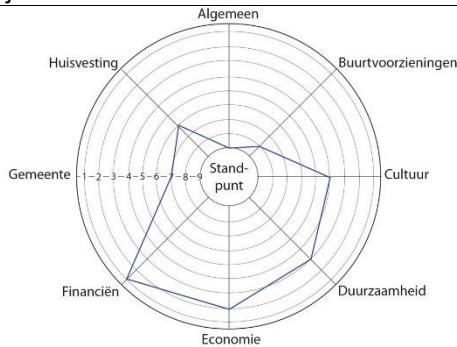
11 Herstel het vertrouwen door de diversiteit aan opvattingen te tonen. Een opvatting kan een combinatie zijn van progressief en conservatief, links en rechts Dus richt je op concrete standpunten in relevante thema's.

12 Stel met een enquête de belangrijkste thema's van een lokale gemeenschap vast. Benoem de opties en prioriteiten binnen die thema's Laat die via een website invullen, zowel door kiezers als door kandidaten.

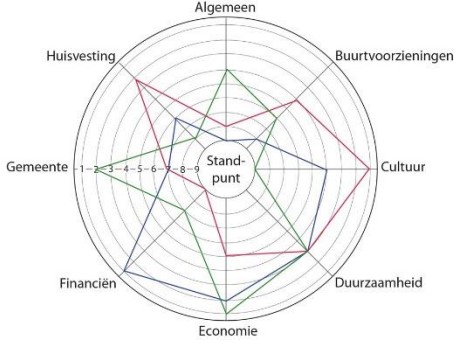
13 Geef de thema's weer in een spinnenweb diagram. Hierin kunnen de voorkeuren zichtbaar worden van zowel de kiezers als van de kandidaten En belangrijker: niet alleen zichtbaar maar ook vergelijkbaar

14 Essentieel voor het kiezen van een vertegenwoordiger is dat de kiezer eerst zelf eerst zijn eigen voorkeuren bepaalt. Dit is het profiel die een kiezer op zijn eigen beeldscherm ziet.

15 Dit is het profiel van een kandidaat. Deze heeft andere prioriteiten maar hij is evenzeer glashelder in zijn keuzes. Want besturen is kiezen en verschillen mogen er zijn. Als ze maar helder zijn

16 Een andere kandidaat maakt weer andere keuzes. Om horendol van te worden wanneer je een meerderheid wil zoeken Althans in een maatschappij waar politieke partijen zich profileren op hun verschillen

<p style="text-align: center;">Zoek overeenstemmingen in plaats van 'strategische positionering'</p>	
<p>17 Zoek overeenstemming in plaats van 'strategische positionering'. Door uit te gaan van persoonlijke profielen speelt partijpolitiek geen rol meer. Er wordt niet meer gepositioneerd op progressief, conservatief, links en rechts. Nu kan er gezocht worden naar overeenstemmingen per onderwerp.</p>	<p>18 Dus leg die verschillende profielen over elkaar en je ziet de overeenkomsten. Hoezeer men verschilt van mening over andere onderwerpen, over thema D is men het eens. En ook de kiezer ziet welke kandidaten zijn keuze steunen.</p>
<p>Trend:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1: Verticaliteit wordt dominant ten opzichte van horizontaliteit 2: Landelijke partijen worden dominant ten opzichte van lokale 3: Die fenomenen versterken elkaar bij fusies van gemeenten 4: Fractiediscipline leidt tot populisme, afsplitsingen en cynisme 	<p>Bijsturing:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1: versterk de horizontale vertegenwoordiging 2: ontwikkel transparantie en focus op overeenstemming 3: schaf fractiediscipline af 4: herstel de representatieve democratie van onder naar boven
<p>19 De oorzaak van het afnemende vertrouwen in de politiek is glashelder: De toenemende afstand tussen kiezer en het bestuur. Democratische innovatie moet zich daarop richten.</p>	<p>20 Dus werk op twee niveaus. Ontwikkel vertegenwoordiging van het maatschappelijk middenveld op lokaal niveau. Maar verander ook de bestaande praktijk op landelijk niveau. Schaf de fractiediscipline af! Fractiediscipline is ongrondwettelijk en is de bijl aan de wortels van de representatieve democratie.</p>

4 sleutels democratie: ik, samen doen, volg de energie, leren van doen.

Gemeenschapsofbouw als basis voor (herontwikkeling) van de lokale democratie.

Peter van der Vliet is voorzitter van de Broedplaats Gooise Meren, en actief in Code Oranje. Zijn focus is het individueel en gezamenlijk ontwikkelen van potentieel van mensen. Als consultant actief in drie grote landelijke politieke partijen, en in gemeenten bij het weer op de rails zetten van sociale diensten, zag hij dat er iets anders nodig is. Van de inzenders voor de ontwerpwedstrijd, was hij de enige die persoonlijke ontwikkeling koppelt aan ontwikkeling van de lokale democratie.

In het ontwerp beschrijft Peter 4 sleutels op basis van de ervaringen de afgelopen jaren in de Broedplaats Gooise Meren. Tijdens de presentatie liet Peter de aanwezigen om te beginnen de 4 sleutels fysiek ervaren. Hierna beschreef hij dat we in een bijzondere tijd leven, waarin we ons in toenemende mate realiseren, dat we onze systemen opnieuw kunnen uitvinden. Dit proces is volop gaande. In de vele burgerinitiatieven in het land werken inwoners samen die zich dat realiseren. Daarom wordt in de Broedplaats doelgroeploos en domeinloos gewerkt, met de focus: "Iedereen ontwikkelt".

De eerste sleutel: ben je zelf: ben je in open staat: is er contact, verbinding, ben je creatief, stroomt het. Of ben je in beperkte staat: is het worstelen, lijden, vechten, vluchten of bevroren, ben je uit contact, stroomt het niet. In open staat ben je in staat om, net als Pipi Langkous (die op de slide getoond werd), bijzondere dingen te doen, je potentieel te benutten.

De tweede sleutel is: samen doen. Juist door samen in actie te komen en dingen te doen. Ontstaan nieuwe verbindingen, worden dingen mogelijk die groter zijn dan jezelf. Al doende groeien nieuwe netwerken, van inwoners die hun potentieel verder willen ontwikkelen. Zo beschreef Peter hoe de Broedplaats is ontstaan vanuit de ontmoeting met Rob Ebeling, een andere initiatiefnemer.

De derde sleutel is volg de energie; tijdens een boerenkoolmaaltijd verzamelde zich een kring van initiatiefrijke mensen. Van daar uit is onder andere voortgebouwd op de traditie van de duurzaamheidscafé's in Bussum, waaruit Samen Sneller Duurzaam is ontstaan. Worden activiteiten voor statushouders en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt aangeboden. (Elke Gooise Matras, Twinburgering) En afgelopen jaar activiteiten ontwikkeld gericht op gemeenschapsofbouw in Bussum, Naarden en Muiden.

De laatste sleutel is leren van doen. De waarneming van Peter is, dat er heel veel doe-kracht is, maar dat met wat meer reflectie de effectiviteit groter zou kunnen zijn. Dit vooral gezien het fundamentele ontwikkelingsproces waarin we maatschappelijk zitten. "Letterlijk alle domeinen zijn in transitie" betoogde Peter.

Essentie van het verhaal van Peter is, dat op deze manier de beweging van binnen naar buiten gemaakt kan worden. Net zoals uitgelegd werd in de ervaringen van Markdal. Het begint bij persoonlijke ontwikkeling, en de wens om je innerlijke staat zichtbaar te maken in je leefomgeving.

Dat samen te doen. Te volgen waar de energie naar toe beweegt en te leren van doen. Zo kunnen gemeenschappen, wijken of kernen opnieuw en verder verbonden worden. De spannende vraag voor dit moment is voor Peter: Hoe ziet een ontwikkelende lokale democratie eruit vanuit een verbonden gemeenschap gezien? Wat is de sturingsvraag vanuit een verbonden gemeenschap gezien op gemeentelijk niveau?

Tot slot deed Peter de oproep aan gemeenteraadsleden om op deze wijze de ontwikkelende lokale democratie te faciliteren.

Gesprekstafel 4 sleutels democratie

Aan tafel vond met 10 inwoners uit verschillende gemeenten in de regio een geanimeerd gesprek.

In het gesprek ging het vooral over twee invalshoeken:

1. De ervaring tijdens de presentatie, dat de pijlers kloppen. Het letterlijk doen, zoals gebeurde tijdens de presentatie, maakt dat de “doe-energie” direct ervaarbaar was. “Ik ben een nieuwe inwoner in de gemeente en ben geraakt door de openheid van de ontmoeting, zoals die ontstond...”.

Andere opmerkingen die in dit verband passeerden: heerlijk om vanuit doen zaken te laten ontwikkelen. Ervan uitgaande dat ieder van waarde is, en potentieel heeft dat ontwikkeld kan worden.

Initiatiefkracht en ondernemerschap zijn belangrijke aanjagers van gemeenschapsopbouw. Vanuit initiatiefkracht ontstaat ook weer verbinding. Samen doen is leuker dan alleen.

Bijvoorbeeld in Naarden Vesting is te zien, dat de traditionele gemeenschap uit verband is getrokken, door de hoge huizenprijzen. Daar is nieuwe verbinding en gemeenschapszin tussen ‘oude’ en ‘nieuwe’ inwoners nodig. Hetzelfde zie je in andere kernen in de regio.

Samen bezig zijn, met de uitdagingen van deze tijd kan daarbij verbinden: bijvoorbeeld op gebied van duurzaamheid en een biologische levensstijl.

2. Er ontstond een gesprek dat de huidige economie, hard werken voor je inkomen nodig maakt. En dat weinig mensen een de ‘werkende leeftijd’ zich kunnen of willen permitteren om substantieel maatschappelijk actief te worden. Naast deze waarneming heeft ondergetekende vanuit de ervaring in de Broedplaats gezegd, dat er volop maatschappelijk actieve mensen zijn, als je ze maar herkend, en een plek herkend waarin iedereen zijn/haar inbreng kan doen.

Het terrein vrijwillig versus betaald is een terrein in ontwikkeling. Waar nu te zien valt dat regelmatig inwoners deskundigheid hebben die nodig is in de gemeenschap. Kunst is deze deskundigheid aan te boren. En zo ook toe te werken naar een nieuwe verhouding: Inwoners, ondernemers, organisaties, gemeente. Met primaat bij inwoners en ondernemers en een ondersteunende/faciliterende rol bij de gemeente.

Open Ontwerp Tafel

Arnoud van den Heuvel, ontwerper (ook van de posters lokale democratie).

Tijdens de ontwerpavond Lokale Democratie leidde ik het gesprek rondom de 'Open Ontwerp Tafel'. Dit hield in dat het gesprek niet zou hoeven ingaan op een methode, voorstel of zienswijze (zoals dat bij de andere tafels misschien het geval was), maar dat we op zoek konden gaan naar datgene wat nog niet aangevoerd was tijdens de presentaties. Ik vroeg de deelnemers om zelf aan te dragen wat ze belangrijk vinden als het gaat om de democratie. Een greep uit de dingen die genoemd werden:

- Het vergaderen op locatie, dus niet centraal in het gemeentehuis, maar in de wijken of op de plekken waar het over gaat. Fysieke aanwezigheid van de volksvertegenwoordiging zou ertoe kunnen leiden dat mensen zich gehoord en/of serieus genomen voelen. Bovendien kunnen zaken sneller duidelijk worden omdat volksvertegenwoordigers een beter beeld krijgen van 'de situatie ter plaatse'.
- Er is niet één oplossing voor het tonen van betrokkenheid. De aanwezigen bespraken dat het geen 'trucje' moet worden, bijvoorbeeld door te zeggen dat een project met modewoord 'cocreatie' tot stand is gekomen of via 'burgerparticipatie'. Beleid moet werkelijk gedragen worden vanuit democratische visie. Creativiteit van de volksvertegenwoordiging is hierbij een sleutel: zien wat er nodig is en daarop anticiperen.

Als moderator gaf ik iedereen de kans om een duit in het zakje te doen. Dat bracht het gesprek goed op gang. Door de opdracht om het gesprek in één zin samen te vatten werd het gesprek uiteindelijk zelfs saamhorig. Wat mij betreft kunnen ontwerptafels of gesprekstafels de olie van de lokale samenleving zijn. De creativiteit en vindingrijkheid van inwoners moet je niet onderschatten. Maar het zou een gemiste kans zijn als het bij gesprekken of adviezen blijft. Het is goed als er ook iets tastbaars uitkomt, dat voor de gezamenlijkheid, maar juist óók voor het individu tot nieuwe mogelijkheden leidt. Wat blijft er over? Wat is nieuw? Hoe komen mensen verder? Voor mij is de ontwerptafel een zinvol middel gebleken om het gesprek op gang te brengen en om tot nieuwe inzichten te komen. Maar daarnaast zou ik ook behoefte hebben aan een DOE-tafel. Zou DOE-Democratie een logisch vervolg kunnen zijn? Aan die tafel wordt dan de vraag gesteld: 'waaraan willen we samen werken?' Want: als je een probleem maar praktisch genoeg maakt, is de oplossing dichtbij.

Nagesprek rond de zes zinnen uit de ontwerptafels

Slotzinnen

- Markdal: Samenwerking, coöperatie is en moet een doorlopend gremium zijn waaraan constant moet worden gewerkt en waar macht een lege plaats is.
- Samenleren van Samenleven: Kies je thema goed. Aan de gezamenlijke ambitie kan iedereen bijdragen
- Gemeentevereniging en het nieuwe stemmen: omdat het draagvlak creëert en voor agendasetting van het bestuur zorgt door gebruik te maken van de 'wisdom of the crowd' doorgaan middels proefprojecten, die te allen tijde kunnen starten.
- In elke kern een coöperatie: naast beweging van onderaf zijn vormen en kaders nodig die garanderen dat het democratische proces gewaarborgd is.
- Letterlijk doen = grensverleggend. Luisteren verbindt. Nieuwe helderheid scheppen helpt, ook voor het vraagstuk vrijwillig/betaald
- Doe mee en meedoen mag tijd kosten! Het levert energie op!

De tentoonstelling

De landelijke tentoonstelling *Herontwerp de Lokale Democratie* stond van 31 januari 2018 tot en met 22 februari 2018 in het gemeentehuis van Gooise Meren. Zie voor toelichting op de ontwerpen de link.

Opening tentoonstelling op 31 januari 2018

Zie voor [toelichting op de tentoonstelling](#)

Met dank aan de gemeente Gooise Meren voor de gastvrijheid;

Dank aan Machmoud voor de film, Manja Lindeman en Jos Werkhoven voor de foto's.

Uitnodiging Samenleren van Samenleven in het Gooi

Woensdag

11 april 2018

Middag 14.30 uur fietstocht

Start bij VVV Naarden

17.30 uur Eten

Wereldkeuken La Cantina

Broedplaats

19-22 uur Bijeenkomst

Broedplaats

Locatie:

Broedplaats Gooise Meren

De Ruijterlaan 24a

Hoek Piet Heinlaan Bussum

Ingang via schoolplein

Erfgooiers en andere Commons

14.30 uur Erfgooiersfietstocht

17.30 uur Broedplaats eten

19.00 uur Erfgooiers en andere Commons

(met de Broedplaats als voorbeeld van common)

Wat leren we van onze historie?

De erfgooiers met het gezamenlijk gebruik van land.

Het vraagstuk van commons is weer heel actueel.

Hoe beheren wat van iedereen is?

In wezen is onze lokale samenleving ook een common. Kunnen we als burgers deze common samen gebruiken, beheren, initiëren en leren?

We gebruiken tegenwoordig steeds meer platforms, cooperaties en netwerkverbanden om commons te organiseren. Met de huidige communicatiemiddelen kan een commons ook groter van omvang zijn dan vroeger.

Hoe organiseren we deze collectieve actie?

Dat vraagt aandacht voor het tot stand komen van de commons, actueel houden van de commons, leefbaar zijn van de commons, eigen maken van de commons.

Welke spelregels zijn daarvoor nodig? En hoe zorg je dat spelregels blijven aansluiten bij een levende praktijk?

De Broedplaats is niet alleen locatie maar ook een inspirerend voorbeeld van hoe we als burgers mede zorgdragen voor de ontwikkeling van de lokale samenleving. De broedplaats laat deze avond zien hoe zij hun rol in de lokale samenleving (willen) spelen.

Het thema van de Broedplaats is *leren van doen*. De coördinatoren en andere betrokkenen in de Broedplaats delen hun ervaringen vanaf de oprichting tot nu. Er zit een hele duidelijke filosofie en aanpak achter de Broedplaats. Hoe maken we van onze ervaringen een verhaal wat iedereen kan vertellen? Met aandacht voor ieders eigen rol, het samenspel van samendoen, de energie volgen en impact maken.

DOE MEE MET HET NIEUWE STEMMEN VOOR EN DOOR BURGERS

Iedere gemeente moet tussen 2020-2030 aan de VN Duurzame Wereld Doelen voldoen.
Wat vindt u dat uw gemeente nog moet doen om de lokale doelen te behalen?

UW MENING GEVRAAGD: STREEP DOOR - VINK AAN - VUL AAN

DOEL 01	DOEL 02	DOEL 03	DOEL 04	DOEL 05	DOEL 06	DOEL 07	DOEL 08	DOEL 09	DOEL 10
 GEEN ARMOEDE	 VOEDSEL, WATER EN LUCHT	 GEZONDHEID EN ZORG	 ONDERWIJS EN MEDIA	 GELIJKWAARDIG EN RECHTVAARDIG	 DUURZAME ENERGIE	 ECONOMIE, WERK EN ONDERZOEK	 INNOVATIE EN INFRASTRUCTUUR	 VEILIGE LEEFOMGEVING	 OPENBAAR BESTUUR
☐ Eerlijk en onafhankelijk publiek geldstelsel.	☐ Duurzame lokale landbouw.	☐ Preventie en gezondheids-educatie.	☐ Educatie en voorlichting ouders.	☐ Discriminatie aanpak.	☐ Energieneutraal.	☐ Publieke buurtbank.	☐ Duurzaam en gezonde publieke voorzieningen en gebouwen.	☐ Voorkomen hinder, geweld (actief en passief).	☐ Burgers stimuleren betrokkenheid bij bestuur.
☐ Eerlijk en eenvoudig belastingstelsel.	☐ Gezond voedsel aanbod.	☐ Betaalbare zorg op maat.	☐ Kinderen en leerlingen centraal.	☐ Lokaal spreekuur recht en veiligheid.	☐ Gemeentelijke voorziening.	☐ Gezonde en duurzame productie.	☐ Richtlijnen voor private voorzieningen en gebouwen.	☐ Medeverantwoordelijkheid burgers.	☐ Burgers meer invloed bij openbaar bestuur.
☐ Garantie leefbaar inkomen.	☐ Kwaliteit grond, water en lucht.	☐ Voldoende geschoold personeel.	☐ Breed vakken-aanbod op scholen.	☐ Lokale rechtbank.	☐ Betaalbaar.	☐ Gezonde en duurzame consumptie.	☐ Openbaar vervoer verduurzamen.	☐ Toepassen wetenschap.	☐ Inzichtelijkheid voor burger van bestuur.
☐ Vangnet voor hulpbehoevenden	☐ Verspilling verminderen.	☐ Samenwerking verschillende disciplines.	☐ Buurtvoorzieningen spel, sport en cultuur.	☐ Voorlichting Duurzame Wereld Doelen	☐ Verspilling voorkomen.	☐ Vervuiler betaalt.	☐ Openbaar vervoer vergroten.	☐ Borgen privacy.	☐ Terugkoppeling informatie van bestuur naar burger.
☐ Financiële educatie (o.a. leren met geld omgaan).	☐ Vervuiling en afval verminderen.	☐ Gezonde werk-en schooltijden.	☐ Betrouwbare publieke informatie en media.	☐ Lokaal onderzoek Duurzame Wereld Doelen	☐ Professionaliseren en voortlichten.	☐ Leefbaar inkomen.	☐ Toepasbaar onderzoek bevorderen.	☐ Criminaliteit.	☐ Landelijke en regionale informatie delen.

UW AANVULLINGEN

☐	
☐	
☐	
☐	

☐	
☐	
☐	
☐	
☐	

**VAN WERELDWIJDE NAAR LOKALE DOELEN
VOOR DUURZAME ONTWIKKELING**